

УДК 332.122

О. В. Комеліна,
к. е. н., доцент, Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка,

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті досліджено засади стратегічного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку регіону та його складових (на прикладі аграрної сфери адміністративного району).

The article explored the strategic principles of innovation and investment development of the region and its components (for agricultural areas of the administrative region).

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Динамічність змін умов господарювання та існуючі особливості інноваційно-інвестиційного середовища регіонів України вимагають розроблення та впровадження взаємоузгоджених стратегій розвитку на рівні держави, області, адміністративних районів, міст, сільських поселень. Практична потреба в цьому диктується необхідністю повного використання існуючих конкурентних переваг у розвитку територій відповідного рангу, створення реальних засад переходу до інноваційної моделі розвитку. У той же час низька конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників призводить до погіршення соціально-економічного становища території, впливає на особливості формування фінансового, бюджетного, інвестиційного потенціалу територіального розвитку, визначає стан та умови функціонування регіональних ринків (праці, капіталу, товарів, послуг та ін.), заважає виходу вітчизняних виробників на світові ринки збуту. Для переважної більшості регіонів України та їх адміністративних районів важливим сектором господарювання залишається аграрний, ефективність функціонування якого визначає основні параметри соціально-економічного розвитку та рівень матеріального добробуту населення. Отже, саме тому науково обґрунтована стратегія розвитку аграрної сфери на рівні регіону та

його складових (адміністративних районів) дає змогу максимально залучити до використання наявний потенціал розвитку території, чітко визначити стратегічні цілі, пріоритети та завдання її розвитку на перспективу, встановити орієнтири розвитку аграрної сфери на основі інноваційних підходів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Світова практика територіального управління має значний досвід розроблення стратегій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць різного рівня. Загальні засади стратегічного управління викладені у працях Й. Ансоффа, М. Мак-Дональда, Ф. Котлера, М. Портера, А.Дж. Стрикленда, А. Томпсона, Р. Фатхутдинова, А. Файоля та ін. Щодо стратегічного управління територіями, то слід, перш за все, відмітити роботи таких вчених, як Е. Дж. Блейклі, Я. Варда, В. Косовські, Д.Л. Вейменр, А.Р. Вайнінг. Наприклад, Е.Дж. Блейклі вважає, що "стратегія — це повний комплекс принципів, що формують концепції для визначення напрямів як загальних, так і конкретних дій (від цілей до стратегії і до проектів)", при цьому всі цілі місцевого економічного розвитку зводяться до таких: по-перше, створення якісних робочих місць для місцевого населення; по-дру-

ге, забезпечення економічної стабільності у конкретній місцевості; по-третє, створення диверсифікованої економічної бази [1]. Пол Р. Нивен, досліджуючи механізми реалізації стратегії організації, дає таке визначення: стратегія стосується тих загальних пріоритетів, які планується реалізувати для виконання місії організації. Ці пріоритети мають відповідати унікальному положенню організації, бути взаємопов'язаними [2, с. 34]. Ряд російських вчених визнають об'єктивною роль стратегічного планування розвитку територій, що обумовлено необхідністю вирішення гострих соціальних проблем, пошуком методів інтенсифікації розвитку територій, що підвищує їх інвестиційну привабливість [3, с. 563].

Питанням методологічного та методичного забезпечення формування стратегій розвитку територій, її окремих сфер економічної діяльності присвячено багато наукових праць українських вчених. Науковці та економісти-практики по-різному підходять до питання виокремлення етапів, ступеня деталізації процесу розроблення стратегії розвитку територій, її концептуального забезпечення. Більшість сучасних вітчизняних наукових розробок щодо стратегічного розвитку стосується регіону (області). Існує думка, що "стратегія регіонального розвитку — це спосіб, засіб досягнення намічених цілей, форма управління господарською діяльністю і територіальною організацією (життя) суспільства. Правильний вибір стратегії дозволяє сконцентрувати зусилля та ресурси на реалізації потенціалу економічного розвитку і тим самим забезпечити ефективний розвиток регіону в ринкових умовах" [4, с. 58—59]. У [5, с. 11] визначено, що найважливішим завданням стратегії розвитку регіону є підвищення його конкурентоспроможності, яка спричинена створенням сукупності економічних, організаційних, правових умов та методів, що забезпечують реалізацію економічних інтересів ключових учасників регіонального розвитку й постійне вдосконалення економічної системи на основі проведення її реструктуризації відповідно до динамічних змін ринкового середовища. В узагальненому вигляді базовими складовими стратегії розвитку регіону є ресурсний потенціал території, конкурентоспроможні стратегічно важливі для регіону галузі, сприятливе підприємницьке середовище, ефективне регіональне управління, а також зростання добробуту населення. У [6, с. 4] стратегія регіону розглядається як основа створення імпульсу для трансформаційних процесів в його розвитку.

На регіональному рівні використовуються єдині Методичні рекомендації щодо формування стратегій розвитку (наказ Міністерства еко-

номіки та з питань європейської інтеграції від 29.07.2002 № 224). Однак питання побудови комплексної системи методичного забезпечення стратегічного планування на макро-, мезо- та мікрорівнях національної економіки залишається відкритим. Стратегії розвитку регіонів виступають, як правило, головним інструментом реалізації державної регіональної політики, що має на меті створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва й зайнятості населення, що закладено в Державній стратегії розвитку регіонів України до 2015 р. [7]. Разом з тим, стратегії розвитку регіонів, районів, міст та сільських поселень мають бути спрямовані на збалансування їх власних інтересів та інтересів держави.

Загальновизнаним є те, що методологічною основою розроблення стратегій територій будь-якого рангу є положення теорії сталого розвитку; за змістом та спрямованістю стратегія повинна бути комплексною та враховувати вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища; її наповнення та система заходів повинні мати інноваційний характер, що у свою чергу передбачає завершення процесу стратегічного планування на рівні розроблення відповідних корпоративних стратегій і довгострокових планів підприємств, що складають основу економіки території (для переважної більшості адміністративних районів України це стосується перш за все підприємств аграрної сфери). За умов нестабільності та швидкості зміни зовнішнього та внутрішнього середовища (національного, регіонального внаслідок прискорення інтеграційних процесів, впливу глобалізаційних явищ) підприємства змушені орієнтуватися на інноваційний шлях розвитку. Зрозуміло, що форми, засоби переходу на інноваційний шлях розвитку є індивідуальними, мають враховувати рівень розвитку підприємства.

Слід зазначити, що незважаючи на значну кількість наукових праць зазначеної тематики майже відсутні публікації щодо розроблення та практичної реалізації стратегій для адміністративних районів, а також їх складових. Дослідження особливостей розвитку територій цього рівня дає змогу виявити гострі проблеми функціонування управлінської системи, що є результатом прояву діючої системи відносин місцевої адміністрації з іншими суб'єктами управлінської вертикалі, а також виявити специфіку горизонтальної взаємодії — відносини з галузями, які входять до компетенції місцевої адміністрації. Саме на цьому рівні перетинаються та набувають конкретного змісту інтереси територій щодо ви-

робництва товарів та послуг, наповнення бюджету та напрямів використання бюджетних коштів, створення робочих місць, а також інтереси суб'єктів економічної діяльності щодо зниження адміністративних бар'єрів, здійснення виваженої податкової політики, надання фінансово-матеріальної підтримки тощо. Оцінка цього рівня взаємовідносин дає змогу визначити ефективність державної регіональної політики, створеного правового та інституційного середовища розвитку. Отже, стратегічним завданням управління розвитком адміністративного району є зміла інтеграція різновекторних інтересів його учасників, формування оптимальної вертикальної та горизонтальної взаємодії місцевих адміністрацій як вагомій передумови реалізації стратегічних цілей розвитку, які в сукупності мають сприяти підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Доречно зауважити, що на практиці стратегії розвитку підприємств не завжди враховують стратегії розвитку як території розташування господарюючого суб'єкту, так і території ринків збуту продукції. Як правило, алгоритм розробки стратегії підприємства включає галузевий аналіз його позицій у конкурентному середовищі, визначення перспектив розвитку підприємства; вибір стратегії. Вихідними умовами розроблення та вибору стратегії будь-якого підприємства є інформація про зовнішнє середовище, внутрішні ресурси організації та їхню взаємодію. Узагальнення існуючих підходів до розроблення стратегії підприємства дає змогу виділити три її стадії: на першій стадії підприємство прагне досягти поставленої мети за допомогою наявних продуктів і ринків, намагаючись зберегти існуючу репутацію; на другій — підприємство приділяє більше уваги новим ринкам, намагаючись скласти більш вигідне уявлення про себе; на третій — підприємство розробляє нові продукти для існуючих ринків, намагаючись значно поліпшити свою репутацію [8]. Вибір стратегії, так само як і реалізація кожної її стадії, визначається не лише можливостями підприємства, а й значною мірою рівнем узгодженості стратегій функціонування територій та підприємств, що можна розглядати як передумову досягнення поставлених стратегічних цілей, піднесення конкурентної стійкості підприємств.

МЕТА СТАТТІ

Висвітлення ролі стратегічного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку регіону та його складових (на прикладі аграрної сфери). Відповідно до поставленої мети завданнями роботи є на основі виявлених особливостей соціально-економічного розвитку адміністратив-

ного району (на прикладі Полтавського району Полтавської області) визначити в системі цілей його розвитку інноваційно-інвестиційні пріоритети в аграрній сфері, обґрунтувати стратегічні напрями та завдання.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стратегія розвитку території будь-якого рангу являє собою узагальнену модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на основі обраних критеріїв (показників) та ефективного розподілу ресурсів, що забезпечує якісне визначення напрямів розвитку території у довгостроковій перспективі, спрямована на зміцнення позицій території на регіональному, національному та світовому рівнях на основі впровадження та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Існуюча диференціація адміністративних районів за важливими соціально-економічними показниками в межах регіону (області) свідчить про те, що універсальні методи та способи розв'язання проблем не завжди є ефективними, якщо вони не будуть спеціально пристосованими до особливостей конкретного району й одночасно до всієї соціально-економічної системи регіону, країни. Саме це вимагає чіткого визначення цільових орієнтирів, напрямів та механізмів стимулювання місцевого розвитку з урахуванням думки громадськості, перенесення акцентів у стратегічному розвитку на рівень територіальних громад. Технологія розроблення та реалізації стратегії розвитку країни, регіону, району, міста, села, селища як об'єкту управління має певну специфіку. Перш за все, на вибір стратегічних цілей та напрямів розвитку впливає стан економічного середовища об'єкту управління. Результати аналізу економічного стану району, на відміну від аналізу економічного стану країни чи регіону, формують досить повне уявлення про конкурентоспроможність окремих підприємств, є достатніми для визначення рівня конкурентоспроможності району та формування стратегії його розвитку. Стратегія розвитку району з одного боку є необхідною умовою для ефективного використання можливостей і переваг діяльності підприємства з урахуванням його позиції в галузі, а з іншого — основою забезпечення комплексності його господарства. Важливими ознаками комплексного розвитку в сучасних умовах є системність, структурованість та ієрархічність господарства, розвиненість вертикальних та горизонтальних зв'язків, забезпеченість процесу виробництва та розвитку виробничої, соціальної, ринкової інфраструктури, сформованість інноваційної інфраструктури, пропорційність. Їх дотримання дає змогу фор-

мувати такі властивості території, як самозабезпеченість, саморегульованість, перетворення в цілісну відтворювальну систему [9].

Аналізуючи досвід стратегічних розроблень в США, Е.Дж. Блейклі зауважує: "райони, що прив'язані до однієї галузі економіки (як сільське господарство чи вугільна промисловість), або до кількох великих працедавців, будуть у менш вигідному становищі, ніж ті, котрі мають диверсифіковану економічну базу. Тому районам з вузькою або малоперспективною економічною базою доведеться розробляти складніші економічні стратегії, щоб залишитись привабливим місцем в економічному й соціальному аспекті" [1, с. 71].

Досвід розробки стратегій розвитку регіону (області) та адміністративного району, застосування авторської технології їх розроблення [5] дали змогу виявити специфіку Полтавського району Полтавської області, визначити стратегічну мету та цілі розвитку, виявити переваги та можливості, обмеження та загрози, оцінити позитивні та негативні фактори цього розвитку, пов'язати стратегічні цілі розвитку району, області, країни. Безумовним є те, що Стратегія розвитку Полтавського району має виступати складовою частиною Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року, Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2015 року. У той же час розвиток району має розглядатися як процес комплексних змін в усіх сферах: економічній, соціальній, екологічній, просторовій, політичній, що у сукупності забезпечує процес розвитку людини [9]. Разом з тим, реалізація загальної стратегії та досягнення бажаних показників розвитку району має забезпечуватися системою галузевих стратегій, які формуються на принципах комплексного підходу. Порушення цих принципів може забезпечити конкурентоспроможність господарюючих структур лише на певний період.

Проведені дослідження показують, що економіка Полтавського району є достатньо диверсифікованою, але визначальну роль в її розвитку відіграє аграрна сфера, питома вага якої у ВВП району у 2008 р. становила 49 %. Про особливості розвитку аграрної сфери району свідчать дані рис. 1—6.

Економічна оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств району за ключовими показниками у 2008 р. свідчить про невикористані

резерви економічного зростання в аграрній сфері (табл.1). Якщо за загальними економічними та соціальними показниками розвитку район входить до першої п'ятірки районів Полтавської області, то за рівнем розвитку аграрної сфери він займав у 2008 р. 15 місце.

На основі діагностування району до стратегічних переваг розвитку його аграрної сфери віднесено такі: сприятливі природно-кліматичні умови та високий потенціал земельних ресурсів як основа природно-ресурсного потенціалу району (69 % від його загальної величини); близькість до потенційних ринків збуту сільськогосподарської продукції (розташування навколо обласного центру); розвинута транспортна інфраструктура; наявна в районі інформаційна та організаційна підтримка розвитку підприємництва в аграрній сфері, сфері переробки сільськогосподарської сировини, виробництві екологічно чистої продукції.

Комплексна оцінка потенційних можливостей подальшого розвитку аграрної сфери дає змогу визначити наступні перспективні напрями: розвиток господарства приміського типу з молочно-м'ясною спеціалізацією, овочівництвом, садівництвом; виробництво екологічно чистої продукції; нарощування обсягів виробництва та збуту сільськогосподарської сировини на внутрішніх і зовнішніх ринках; розвиток обслуговуючої інфраструктури аграрної сфери; зростання обсягу вантажних перевезень сільськогосподарської продукції; приєднання до обласного проекту "Створення регіонального кластеру виробників екологічно чистої продукції" за підтримки міжнародних фондів.

До основних причин повільного розвитку аграрної сфери району віднесено:

— недостатній рівень конкурентної стійкості підприємств агросфери як наслідок дії сукупності факторів:

Таблиця 1. Економічна оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств Полтавського району у 2008 р.

Критерії оцінки	Показник	Рейтинг в області
Рослинництво		23
1. Виробництво валової продукції рослинництва на 100 га с/г угідь	102,9	
2. Урожайність зернових і зернобобових (без кукурудзи)	38,0	18
3. Урожайність кукурудзи	50,8	21
4. Урожайність цукрових буряків	284	24
5. Урожайність соняшнику	20,3	19
Тваринництво	40,1	9
1. Виробництво валової продукції тваринництва на 100 га с/г угідь		
2. Виробництво м'яса на 100 га с/г угідь	22,6	9
3. Виробництво молока на 100 га с/г угідь	211,6	7
4. Щільність поголів'я ВРХ на 100 га ріллі	14,9	7
5. Щільність поголів'я свиней на 100 га ріллі	9,7	7
6. Виробництво валової продукції на 100 га с/г угідь	143,0	24
Середньомісячна заробітна плата, грн.	1178,19	8
Середній відсоток виплати орендної плати за земельні паї, %	2,46	12
Виплата орендної плати за землю, %	75,4	19
Загальне місце району в області	-	15

Рис. 1. Виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу, грн.

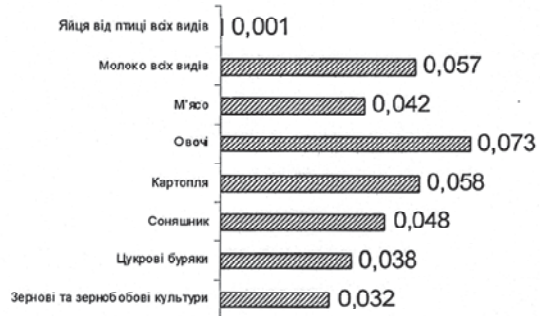

Рис. 2. Пігома вага району у виробництві сільськогосподарської продукції у Полтавській області у 2008 р., у %

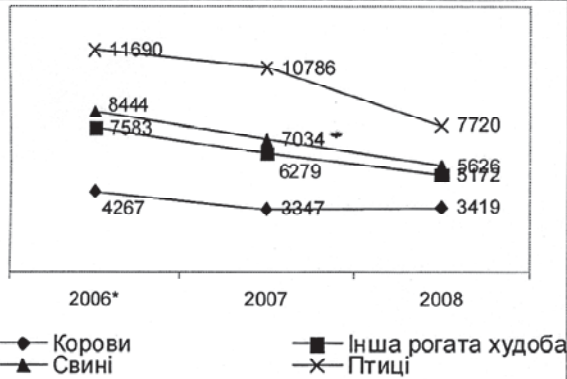

Рис. 3. Зміна поголів'я худоби та птиці, голів (* - дані наведені станом на 1.02.2006 р.)

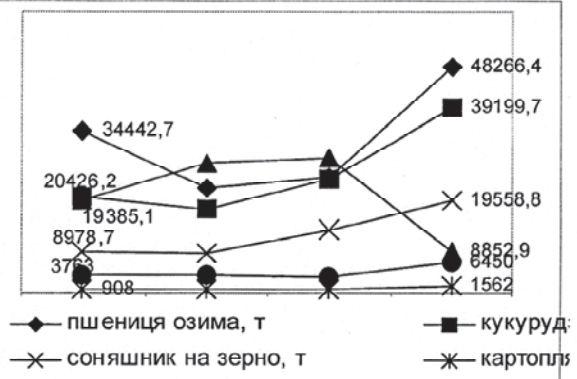

Рис. 4. Динаміка валового виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах району

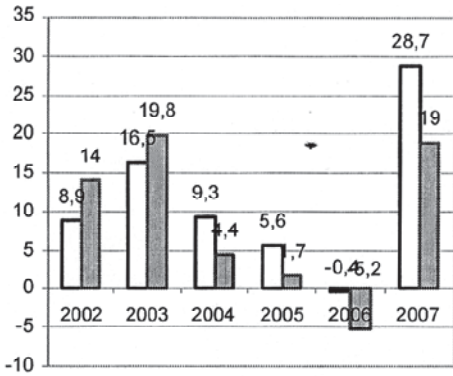

Рис. 5. Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств у 2002-2007 рр., %

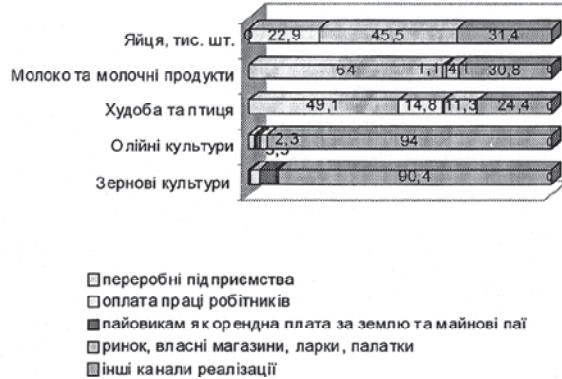

Рис. 6. Структура реалізації сільськогосподарської продукції у 2008 р., %

а) збереження диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію й продукцію промисловості;
 б) нестабільна цінова ситуація на ринку сільськогосподарської продукції (регіонально-

му, національному, світовому), паливно-мастильних матеріалів;
 в) низький рівень інтегрованості аграрної сфери (обмежений розвиток вертикальних і го-

ризонтальних зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції та переробними підприємствами), що знижує потенціал її розвитку;

г) обмежене використання інновацій, нових агротехнологій у рослинництві, тваринництві, що посилює залежність кінцевих результатів діяльності від впливу природно-кліматичних факторів;

д) скорочення засобів прямої матеріальної підтримки сільськогосподарських товаровиробників як наслідок вступу до СОТ;

е) недостатньо розвинена сфера заготівлі, первинної переробки сільськогосподарської продукції;

— порушення науково обгрунтованої спеціалізації агросфери з точки зору природно-кліматичних ресурсів і потенціалу земельних ресурсів (родючості, продуктивності ґрунтів, агрохімічних характеристик ґрунтів, балансу гумусу та поживних речовин у землеробстві), та ігнорування споживчих потреб регіону може викликати:

а) обмежену присутність виробників на споживчому ринку району, області й м.Полтава та відповідне зростання обсягу імпортованої продовольчої продукції, особливо тваринницької продукції та птиці, іншої сільськогосподарської сировини;

б) втрату потенціалу розвитку тваринництва, рослинництва, в т.ч. овочівництва та садівництва;

— низький рівень розвитку обслуговуючої інфраструктури аграрного бізнесу;

— обмеженість ринків збуту сільськогосподарської продукції та каналів її реалізації, неформованість ринків збуту екологічно чистої продукції;

— низький рівень розвитку ринкової, фінансової, соціальної інфраструктури у сільській місцевості.

Основним ресурсним забезпеченням розвитку аграрної сфери є:

— кошти виробників, кошти державного, обласного, районного бюджету, інвестиційні ресурси, прямі іноземні інвестиції;

— галузеві національні, обласні програми, цільові програми підтримки виробника сільськогосподарської продукції, в т.ч. щодо оновлення машинно-тракторного парку;

— районні цільові програми щодо пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери (в т.ч. програма стабілізації галузі тваринництва, залучення інвестиційних ресурсів і поліпшення інвестиційного іміджу району, інноваційного та науково-технічного розвитку, розвитку малого підприємництва тощо);

— інформаційна, організаційна, методична підтримка сільськогосподарських виробників, у т.ч. забезпечення рівного доступу всіх до державних і регіональних програм підтримки розвитку АПК, упровадження енерго- та ресурсозберігаючих виробництв;

— маркетингова діяльність спеціалістів райдержадміністрації, пошук нових ринків і каналів збуту сільськогосподарської продукції; проведення ярмарків, навчальних семінарів, семінарів з обміну досвідом, виставкова діяльність, тощо; впровадження організаційних інновацій;

— наявна інфраструктура реалізації та переробки сільськогосподарської продукції; наявний кадровий потенціал в аграрній, соціальній, управлінській сферах діяльності;

— створені асоціації виробників сільськогосподарської продукції, асоціації підприємств з переробки сільськогосподарської продукції; міжгалузеві асоціації; створена громадська організація "Спілка підприємців Полтавського району", екологічна бізнес-асоціація "Екостандарт".

Стратегічно важливими у розвитку аграрної сфери є сукупність завдань:

1. Загальноекономічні:

— підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, конкурентоспроможності та якості сільськогосподарської продукції;

— збільшення валового виробництва продукції сільського господарства шляхом підвищення продуктивності тваринництва, збільшення посівів економічно ефективних культур;

— перехід на виробництво екологічно чистої продукції;

— розширення мережі переробних підприємств, місцевих оптових та роздрібних ринків для реалізації місцевої сільськогосподарської продукції; розширення заготівельної діяльності;

— підтримка малого підприємництва у сфері переробки сільськогосподарської продукції;

— розвиток ринкової інфраструктури в сільській місцевості (кредитні спілки, обслуговуючі кооперативи, ринки з реалізації продукції тощо);

— поліпшення умов праці;

2. Вдосконалення спеціалізації району як основи підвищення комплексності господарства в цілому:

— збільшення виробництва овочів, плодово-ягідної продукції, розбудова парникового господарства для забезпечення потреб у продуктах харчування мешканців м. Полтава й Полтавського району;

— пріоритетний розвиток тваринництва,

особливо молочно-м'ясного напрямку, підвищення продуктивності тваринництва (використання високопродуктивних порід тварин, птиці);

— підвищення якості молочнотоварної продукції та її відповідності вимогам СОРТ;

3. Інноваційно-інвестиційна діяльність:

— визначення перспективних інноваційних та інвестиційних проектів розвитку в аграрній сфері району, пріоритетів розвитку АПК (створення мережі молокоприймальних пунктів, комплексів із збереження сільськогосподарської продукції, оптового ринку з реалізації сільськогосподарської продукції, розвиток овочівництва);

— впровадження нових високоврожайних сортів рослин, високопродуктивних порід тварин;

— розроблення проектів поетапного переходу сільгоспвиробників на методи органічного землеробства;

— впровадження екологічно безпечних технологій у рослинництві та тваринництві; виробництво екологічно чистої продукції;

— оновлення сільськогосподарської техніки;

— впровадження організаційних інновацій; поширення консультаційних послуг

4. Енергозбереження:

— впровадження енергозберігаючих технологій у виробництво;

— використання альтернативних джерел енергії у тваринництві;

5. Створення регіональної системи ресурсно-го забезпечення АПК:

— розроблення районних цільових програм щодо пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери з урахуванням їх ресурсного забезпечення, а саме:

а) програма аграрного землекористування (з урахуванням наявного земельного потенціалу, забезпечення контролю за використанням земельних ресурсів, впровадження новітніх технологій землекористування й ін.) та системи заходів щодо її реалізації;

б) програма вдосконалення матеріально-технічного, кадрового забезпечення розвитку АПК району;

в) програма розбудови інноваційної інфраструктури;

г) сприяння створенню інтегрованих об'єднань з виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції;

д) запровадження системи постійного професійного навчання й перенавчання з метою кадрового забезпечення потреб сільського господарства, підвищення кваліфікації працівників;

е) програма розвитку інфраструктури аграрного ринку;

є) розроблення та впровадження маркетин-

гової політики району й підприємців щодо просування на ринку власної продукції;

ж) посилення контролю за дотриманням законодавства щодо залучення та раціонального вигортання земельних ресурсів;

з) організаційне забезпечення створення асоціацій виробників сільськогосподарської продукції, асоціацій підприємств із переробки сільськогосподарської продукції; міжгалузевих асоціацій;

і) формування системної підтримки виробників із боку держави, регіону, району.

Реалізація завдань комплексного розвитку району передбачає здійснення реструктуризації аграрної сфери та розвиток аграрного виробництва з урахуванням місцевих споживчих потреб та потреб обласного центру; формування нових каналів збуту продукції. З точки зору реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку стратегічно важливим є підвищення інвестиційної привабливості району та інноваційної активності підприємництва, визначення пріоритетних інноваційно-інвестиційних проектів для соціально-економічного розвитку району, пошук нових форм саморозвитку з урахуванням потенціалу сільських громад. Стратегічно важливим визначено для подальшого розвитку аграрної сфери визначено підтримку інноваційного підприємництва (впровадження інноваційних технологій, у т.ч. ґрунтозахисних, екологічно чистих, енергозберігаючих) у рослинництві, тваринництві; регіональне використання земельних ресурсів, наявного ресурсного потенціалу, розвиток виробничої інфраструктури.

Реалізація зазначених завдань потребує, перш за все, цілеспрямованої інноваційної діяльності як в сфері організації сільськогосподарського виробництва (сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства), так і в управлінській сфері (рис. 7).

Вищевикладений підхід дав змогу пов'язати стратегічні цілі розвитку аграрної сфери на державному, регіональному, районному рівні, зробити прозорими для підприємця механізми їх реалізації. Наприклад, для Полтавської області у Державній стратегії розвитку регіотів на період до 2015 року визначено пріоритетним проведення реструктуризації економічної бази Полтавського регіону і створення умов для диверсифікації на навіть технологічній основі. Зокрема, в аграрній сфері визначено доцільність розвитку високопродуктивного екологічно чистого агропромислового виробництва. Відповідного до цього, метою розвитку сільського господарства

Рис. 7. Стратегічні напрями та пріоритети реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери району

Полтавського регіону визначено: подальша реструктуризація та розвиток сільського господарства у напрямі підвищення конкурентоздатності на внутрішньому та зовнішньому ринках; поглиблення процесів реформування аграрного сектора; розвиток прогресивних форм господарювання, що в цілому сприятиме зростанню рівня забезпечення населення регіону продукцією сільського господарства та продуктами її переробки; розширення експортних можливостей.

ків (з постачальниками, споживачами, інвесторами, контактними аудиторіями); конкурентоспроможність системи менеджменту (розвиток та забезпечення підсистем менеджменту, механізм управління, стратегічна спрямованість управлінської діяльності, етапи керівництва) [10, с. 85].

Зазначений підхід до визначення системи конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства закладає інноваційний зміст необхідних перетворень. З метою визначення

Слід зазначити, що формування стратегії сільськогосподарського підприємства є необхідною умовою для ефективного використання можливостей і переваг діяльності підприємства з урахуванням його позицій в галузі АПК, забезпечення його конкурентоспроможності на основі інновацій. Конкурентоспроможність підприємства є системним явищем та складається із конкурентоспроможності продукції за критеріями оцінки (ціна, якість, собівартість); конкурентоспроможності ресурсного потенціалу (за критеріями оцінки — відповідно технічна, технологічна, біологічна, структурно-виробнича, фінансова, інформаційна, кадрова тощо); конкурентоспроможності сервісного обслуговування (допродажне обслуговування, післяпродажне обслуговування); конкурентоспроможності організаційного потенціалу (організаційні форми господарювання, організаційна структура, організаційна взаємодія суб'єктів за спільними інтересами, форма організації, функції, структура управління); конкурентоспроможність комунікаційних зв'язків

конкретних заходів на рівні підприємства, необхідно є організація його системної наукової підтримки, застосування інноваційних комплексних проектів сільськогосподарського виробництва [11].

До основних чинників забезпечення стратегічної стійкості підприємств можна віднести: провадження наукових розроблень, високотехнологічного забезпечення виробництва, освоєння досягнень науково-технічного прогресу з метою визначення оптимальних для даної території інноваційних проектів з урахуванням зайнятості, здійснення організаційно-економічних заходів ринкового спрямування і системи маркетингового та стратегічного управління, відповідного інноваційно-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва [12]. Застосування стратегічних засад управління розвитком аграрної сфери (як і в цілому реалізацією стратегії) передбачає впровадження відповідних організаційно-економічних заходів як на рівні району, так і підприємства: маркетингове забезпечення розвитку аграрної сфери (наявність управлінської концепції), що передбачає скоординовану і цілеспрямовану діяльність щодо вивчення ринків збуту, пристосування виробництва до їхніх вимог, активного впливу на ринкові процеси, споживачів з метою збільшення збуту й одержання високих прибутків. Саме маркетинг є основою розбудови стратегії, політики і тактики виробничо-господарської діяльності підприємства; створення системи комунікацій та інформаційне забезпечення, моніторинг реалізації заходів; впровадження стратегічного менеджменту на всіх рівнях управління.

ВИСНОВКИ

Методологічно та методично важливим для реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку є формування узгодженої системи стратегічного планування макро-, мезорівнів із системою мікрорівня, що може бути забезпечено на основі стратегічного аналізу та вибору стратегічних напрямків розвитку, розроблення комплексної системи заходів, формування ефективного механізму реалізації стратегії розвитку. Відповідним чином, реалізація визначених стратегічних напрямків розвитку аграрної сфери Полтавського району дасть змогу забезпечити досягнення мети його економічного розвитку в цілому: використання наявних передумов для забезпечення розширеного відтворення, самозростання капіталу, реструктуризації господарства, поступового підвищення його комплексності; оптимізації ролі району в територіальному поділі праці, створення нових видів виробництва, підвищення рівня зайнятості, продуктивності праці; віддачі

основних засобів, зниження енергоспоживання; впровадження інноваційних форм територіального розвитку.

До основних результатів стратегії розвитку району можна віднести підвищення інноваційної активності малого та середнього бізнесу, раціоналізацію використання земельного потенціалу, продукції, нових видів сільськогосподарської продукції, розширення ринків збуту, поліпшення умов праці.

Література:

1. Блейклі Е.Дж. Планування місцевого розвитку. Теорія і практика. Вид. 2-е. — Львів: Літопис, 2002. — 416 с.
 2. Нивен Пол Р. Сбалансованная системы показателей для государственных и неприбыльных организаций. — Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. — 336 с.
 3. Стратегическое управление: регион, город, предприятие / Пол. ред. Д.С.Львова, А.Г.Гранберга, А.П.Егоршина; ООО РАН, НИМБ. — М.: ЗАО Издательство "Экономика". — 605 с.
 4. Черевко О.В. Управління соціально-економічним розвитком регіону на стратегічних засадах // Економіка і держава. — 2006. — № 9. — С. 57—59.
 5. Онищенко В.О., Комеліна О.В., Поліщук В.М. Стратегія розвитку Полтавської області на період до 2015 року. — Полтава: ПолтНТУ, 2006. — 163 с.
 6. Стратегия развития Луганской области до 2011 года. — Луганская ОГА, 2003. — 115 с.
 7. Державна стратегія розвитку регіонів України до 2015 року. Постанова КМУ України від 21.07.2006 р. № 1001.
 8. Косарев А.И. Стратегия функционирования и взаимодействия предприятий в условиях переходной экономики // Стратегія розвитку України. — 2004. — № 1—2. — С. 32—45.
 9. Онищенко В.О., Комеліна О.В. Сучасні проблеми комплексного розвитку регіонів України // Економіка і регіон. — 2009. — № 1(20). — С. 3—9.
 10. Лозовський Ю.А. Формування стратегії як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 3(81). — С. 84—88.
 11. Маменко О.М., Россоха В.В., Ярмолицький В.К. Інноваційно-технологічне забезпечення сільськогосподарського виробництва в системі УААН // Агроінком. — 2007. — № 5—6. — С. 76—85.
 12. Шпак М.М. Чинники формування стратегічної стійкості сільськогосподарських підприємств // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 3 (81). — С. 127.
- Стаття надійшла до редакції 10.09.2009 р.*